

प्रधानमंत्री कृषी सिंचन योजनेतील बांधकामाधीन
प्रकल्प कालबद्धरितीने पूर्ण करण्यासाठी
नाविन्यपूर्ण संकल्पनांची अंमलबजावणी करणे.

महाराष्ट्र शासन
जलसंपदा विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : संकीर्ण-२०१७/प्रक्र-२५५/निवसं-१
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक : २७ फेब्रुवारी, २०१८.

संदर्भ :- सचिव, जल संसाधन, नदी विकास आणि गंगा संरक्षण मंत्रालय, भारत सरकार,
नवी दिल्ली यांचे पत्र क्र. P.१९०११/२/२०१७-SPR/३००३, दि.२५/१०/२०१७.

प्रस्तावना :-

प्रधानमंत्री कृषी सिंचन योजनेत राज्यातील २६ प्रकल्पांचा समावेश करण्यात आला आहे. सदर योजनेतील प्रकल्प पूर्ण करण्यासाठी केंद्र शासनाकडून सन २०१६-१७ ते सन २०१९-२० या ४ वर्षाच्या कालावधीत रु.३,८३० कोटी इतके केंद्रीय अर्थसहाय्य प्राप्त होणार आहे. तसेच या प्रकल्पांसाठी रु.१२,७७३ कोटी इतका निधी राज्य हिस्सा म्हणून उपलब्ध करावयाचा आहे. राज्य हिशेयाची रक्कम केंद्र शासनाच्या माध्यमातून नाबार्ड कडून दीर्घ मुदतीच्या (१५ वर्ष) व सुमारे ६ % व्याज दराच्या कर्जाच्या स्वरूपात उपलब्ध होणार आहे. वरील २६ प्रकल्प पूर्ण झाल्यावर ५.५७ लक्ष हेक्टर अतिरिक्त सिंचन क्षेत्र निर्मिती होणार असून १३२४ द.ल.घ.मी. अतिरिक्त पाणीसाठा निर्माण होणार आहे. केंद्र शासनाशी केलेल्या सामंजस्य करारानुसार हे सर्व प्रकल्प डिसेंबर २०१९ पर्यंत पूर्ण करण्याचे बंधन आहे. सदर प्रकल्प वेळेत पूर्ण करण्यासाठी काही नाविन्यपूर्ण बाबींची अंमलबजावणी करणे आवश्यक आहे.

याबाबत सचिव, जल संसाधन, नदी विकास आणि गंगा संरक्षण मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली यांच्या दि.२५/१०/२०१७ च्या संदर्भीय पत्रान्वये दिलेल्या सूचनांनुसार प्रकल्पांची कामे कालबद्धरितीने पूर्ण करण्यासाठी नाविन्यपूर्ण कल्पना राबविणे शासनाच्या विचाराधीन होते. त्यावर शासनाने खालीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे.

शासन निर्णय :-

प्रधानमंत्री कृषी सिंचन योजनेतील बांधकामाधीन प्रकल्पांची उर्वरित कामे कमी खर्चात व जलद गतीने पूर्ण करण्यासाठी सर्व पाटबंधारे विकास महामंडळे व त्यांच्या अधिनस्त असलेल्या कार्यालयांनी खालीलप्रमाणे विनिर्दिष्ट पद्धत अवलंबवावी.

मुद्दा क्र. १ : प्रकल्प व्यवस्थापन सल्लागार नेमण्याबाबत :-

महाराष्ट्र राज्यात केंद्र शासनाचे अर्थसाह्यातून प्रधानमंत्री कृषी सिंचन योजनेतील २६ प्रकल्पांची कामे प्रगतीपथावर आहेत. हे प्रकल्प तीन टप्प्यांमध्ये डिसेंबर-२०१९ पर्यंत पूर्ण करण्याचे उद्दीष्ट आहे. तिसऱ्या टप्प्यातील बांधकामाधीन प्रकल्प नियोजनबद्द पद्धतीने पूर्ण करणेसाठी

राज्यस्तर व महामंडळ स्तरावरून समन्वय व परिणामकारक संनियंत्रण आवश्यक आहे. त्यासाठी महामंडळ स्तरावर प्रकल्प व्यवस्थापन सल्लागाराच्या (Project Management Consultant) मदतीने महामंडळ स्तरावरून प्रकल्प बांधकाम व्यवस्थापन व संनियंत्रण करण्यात यावे. यामध्ये लाभक्षेत्र विकासाची कामे व पाणी वापर संस्थाचे कार्यक्षम कार्यान्विकरण याचा पण समावेश करावा. या प्रकल्पांच्या संनियंत्रणासाठी आधुनिक व्यवस्थापन तंत्राचा फायदा घ्यावा. केंद्र शासनाने प्रधानमंत्री कृषि सिंचन योजनेतील प्रकल्पांसाठी Water and Power Consultancy Services (WAPCOS) या केंद्र शासनाच्या अंगीकृत कंपनीला प्रकल्प व्यवस्थापन सल्लागार म्हणून नेमले आहे.

त्या धर्तीवर प्रकल्पाच्या संनियंत्रणाच्या कामासाठी आवश्यकतेप्रमाणे वॅपकॉस या केंद्र शासनाच्या कंपनीची नेमणूक करण्याचे अधिकार महामंडळाचे कार्यकारी संचालक यांना प्रदान करण्यात येत आहेत. याबाबत कार्यकारी संचालकांनी महामंडळ स्तरावर निर्णय घ्यावा.

मुद्दा क्र. २ : कंत्राटदाराची देयके वेळेत अदा होवून कामे करण्यासाठी आवश्यक असणारा वित्त पुरवठा (Cash Flow) सुरक्षीत ठेवण्याबाबत :-

सध्याच्या कंत्राटदाराची देयके अदा करण्याच्या कार्यपद्धतीत तपासणीचे स्तर जास्त असल्याने कंत्राटदारास देयके मिळण्यास विलंब होतो व त्यामुळे प्रकल्पांच्या कामाच्या प्रगतीवर परिणाम होतो. समयबद्ध कामे पूर्ण करण्यासाठी देयके अदा करण्याची कार्यपद्धती सुलभ करणे व वित्त पुरवठा (Cash Flow) सुरक्षीत ठेवणे आवश्यक आहे. त्याकरीता शासन निर्णय क्रमांक : पीएलएन-२०१८/प्रक्र-१/०९/निवसं-१, दि.११.०९.२०१८ अन्वये सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत.

मुद्दा क्र.३ : अभियांत्रिकी, खरेदी व बांधकाम (Engineering, Procurement & Construction EPC) पद्धतीच्या निविदा राबविण्याबाबत :-

प्रकल्पाची कामे समयबद्ध पद्धतीने पूर्ण करण्यासाठी “कंत्राट व्यवस्थापन” हा महत्वाचा घटक आहे. प्रकल्पाचे कोणतेही काम हाती घेणेपूर्वी त्या घटकाचे सर्वेक्षण, अन्वेषण, संकल्पन करून अंदाजपत्रक तयार करून निविदा मागविणे व कंत्राटदारास कार्यारंभ आदेश देणे या प्रक्रीयेस मोठा कालावधी लागतो. या विलंबामुळे प्रकल्पाची कामे वेळेत सुरु होत नाहीत व भाववाढीमुळे प्रकल्पाच्या किंमतीमध्ये वाढ होते. हे टाळण्यासाठी अभियांत्रिकी, खरेदी व बांधकाम (Engineering, Procurement & Construction)(EPC) पद्धतीच्या निविदेद्वारे काम करण्याची बाब धोरण म्हणून स्वीकारण्यात येत आहे. त्यासाठी खालीलप्रमाणे कार्यपद्धतीचा अवलंब करण्यात यावा.

प्रकल्पातील घटक कामांसाठी EPC निविदा मागविणेकरिता आवश्यक असलेल्या तांत्रिक मान्यतेच्या अंदाजपत्रकासाठी आवश्यक सर्वेक्षण, अन्वेषण व संकल्पन नमुना पद्धतीने (Type design) करावे. त्या संकल्पनास सक्षम स्तरावर मान्यता घ्यावी. त्या आधारे तयार करण्यात यावे.

आलेल्या अंदाज पत्रकास सक्षम स्तरावरुन तांत्रिक मान्यता द्यावी. अंदाज पत्रकामध्ये सविस्तर सर्वेक्षण, अन्वेषण व संकल्पनाची तसेच आवश्यकता असल्यास घटक कामाचे ५ वर्षांसाठी परिचालन व परिरक्षणाकरिता तरतूद करावी. यामुळे सुयोग्य संकल्पन होईल व योजनेचा इष्टतम लाभ लाभधारकांना होईल.

नलिका वितरण प्रणालीची कामे शेतकऱ्यांच्या शेतापर्यंत एकत्रितपणे संकलित केल्यास, त्यासाठी वितरण व्यवरथा व लाभक्षेत्र विकासाची कामे एकाच निविदेअंतर्गत करणे पुढील कार्यान्वयनांचे दृष्टीने शासन हिताचे आहे. त्यानुसार, १०% लाभक्षेत्रावर नमुना चकचे सविस्तर अंदाजपत्रक तयार करण्यात यावे. नमुना चक हे सर्व लाभक्षेत्रावर साधारणपणे समप्रमाणात विखुरलेले असावेत. निवडलेल्या लाभक्षेत्राच्या घटकातील या सविस्तर नमुना चक अंदाजपत्रकांचे आधारे सर्व लाभक्षेत्रासाठी लाभक्षेत्र विकासाच्या कामांचे अंदाजपत्रक तयार करून त्यास सक्षम स्तरावर मान्यता द्यावी. या अंदाजपत्रकाचे आधारे प्रारूप निविदा (DTP) काळजीपूर्वक तयार करण्यात यावी, जेणेकरून शासनाचे हित साधले जाईल. EPC निविदा प्रकार हा Lump Sum करारावर आधारित असल्यामुळे प्रारूप निविदेमधून कंत्राटदाराला देय असलेली रक्कम अदा करण्याचे टप्पे योग्य रितीने निश्चित करण्यात यावेत. जेणेकरून सुरुवातीच्या काळात अतिरिक्त रक्कम प्रदान केली जाणार नाही, तसेच कोणत्याही टप्प्यावर कंत्राटदारास उर्वरीत काम पूर्ण करणे अधिक फायदेशीर वाटले पाहिजे. त्यामुळे कंत्राटदार सदर काम अर्धवट सोडणार नाही.

वरील कार्यपद्धतीच्या अनुषंगाने आवश्यक तपशील ठरविण्याचे अधिकार महामंडळाच्या कार्यकारी संचालकांना राहतील. कंत्राटदाराकडून प्राप्त संकल्पनास मान्यता देण्यासाठी महामंडळ स्तरावर खालीलप्रमाणे समिती गठीत करून समितीमार्फत संकल्पनाबाबत निर्णय घ्यावा

१) मुख्य अभियंता, (प्रकल्पाशी संबंधित)	अध्यक्ष
२) मुख्य अभियंता, मध्यवर्ती संकल्पनचित्र संघटना, नाशिक	सदस्य
३) अन्य मुख्य अभियंता (कार्यकारी संचालक यांच्याद्वारे नियुक्त)	सदस्य
४) अधीक्षक अभियंता (प्रकल्पाशी संबंधित)	सदस्य सचिव

उपसा सिंचन योजनेचे (LIS) यांत्रिकी घटक कामाकरिता मुख्य अभियंता (यांत्रिकी) यांना व विद्युत घटक कामाकरिता मुख्य अभियंता (विद्युत) यांना निमंत्रित सदस्य म्हणून निमंत्रित करण्यात यावे.

मुद्दा क्र. ४ : नलीका वितरण प्रणालीबाबत :-

शासनाने प्रकल्पातील वितरण व्यवस्थेची कामे बंद नलिका वितरण प्रणालीद्वारे करण्याचे धोरण स्वीकारले आहे. या नवीन धोरणानुसार नलिका वितरण प्रणालीचे (PDN) संकल्पन करण्याचा पुरेसा अनुभव जलसंपदा विभागाकडील संकल्पन यंत्रणांना नाही. याबाबत शासनाने दिनांक १३/१/२०१७ व दिनांक ०२/०२/२०१७ च्या परिपत्रकाद्वारे मार्गदर्शक तत्वे निर्गमित केली

आहेत. त्याआधारे क्षेत्रिय स्तरावरून नलिका वितरण प्रणालीचे संकल्पन करण्यात येत आहे. संकल्पन करणाऱ्या तज्ज्ञ संस्था व संगणकीय प्रणालीचा वापर केल्यास नलिका वितरण प्रणालीच्या संकल्पनामध्ये गुणात्मक सुधारणा करण्यास वाव आहे. त्यासाठी या कामांच्या निविदा EPC प्रकारच्या निविदेअंतर्गत हाती घेणे शासनाच्या हिताचे राहणार आहे. त्यासाठी सर्वसाधारणपणे ३००० ते ४००० हेक्टर सिंचन क्षेत्राच्या वितरण व्यवस्थेसाठी एक घटक म्हणून संकल्पन करावे. यामध्ये प्रकल्पाचे स्वरूप व भौगोलिक परिस्थितीनुसार यापेक्षा कमी जास्त प्रमाणे एक घटक म्हणून संकल्पन करण्याचे अधिकार संबंधित मुख्य अभियंता यांना असतील. लाभक्षेत्र विकासाची (CADWM) कामे बंद पाईप लाईनद्वारे करणेबाबत व सिंचन क्षेत्र ठरविणेबाबत संबंधित मुख्य अभियंता यांनी निर्णय घ्यावा.

प्रधानमंत्री सिंचन योजनेतील प्रकल्पांमध्ये सर्व लाभक्षेत्रावर लाभक्षेत्र विकासाची (CADWM) कामे वेळेत पूर्ण करावयाची आहेत. त्यामुळे लाभक्षेत्र विकासाची कामे EPC पद्धतीच्या निविदे अंतर्गत करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

मुद्दा क्र. ५ : बाह्य यंत्रणेद्वारे सर्वेक्षण, अन्वेषण व संकल्पन करणेबाबत :-

प्रधानमंत्री कृषी सिंचन योजनेतील प्रकल्प नियोजित काळात पूर्ण करणे आवश्यक आहे. राज्यातील बांधकामाधीन प्रकल्पांची संख्या, तांत्रिक मनुष्यबळाची उपलब्धता, उर्वरित कामांची व्याप्ती आणि उपलब्ध तंत्रज्ञान पाहता प्रधानमंत्री कृषी सिंचन योजनेतील बांधकामाधीन प्रकल्पांची सर्वेक्षण व अन्वेषणाची कामे आवश्यकता असल्यास त्यासाठी सक्षम असलेल्या बाह्य यंत्रणेकडून करून घेण्यास परवानगी देण्यात येत आहे. त्याबाबतचा निर्णय घेण्याचा अधिकार संबंधित मुख्य अभियंता यांना देण्यात येत आहे. बाह्य यंत्रणेकडून नेहमीपेक्षा वेगळे/वैशिष्ट्यपूर्ण संकल्पन करून घेण्याचे अधिकार मुख्य अभियंता, मध्यवर्ती संकल्पचित्र संघटना, नाशिक यांना असतील. याकरिता येणारा खर्च संबंधित महामंडळाने करावा. यासाठीची निविदा/सल्लागार इत्यादी नेमणूक महासंचालक, मेरी, (संकलन, प्रशिक्षण जलविज्ञान संशोधन व सुरक्षितता), नाशिक यांनी करावी.

मुद्दा क्र. ६ : पाणीवापर संस्थांच्या स्थापनेत बिगर सरकारी संस्था (NGO) यांचे साह्य घेण्यात यावे:-

सिंचन प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रात पाणीवापर संस्था स्थापन झाल्यावर सदर पाणीवापर संस्थांना वितरण प्रणालीचे संचलन करणे, उपलब्ध पाण्याचे व्यवस्थापन करणे याप्रकारची उद्दिष्ट्ये साध्य करण्यासाठी सामाजिक संस्थाचे मार्गदर्शन होणे आवश्यक आहे.

त्यासाठी प्रधानमंत्री कृषी सिंचन योजनेतील प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रात पाणीवापर संस्था स्थापन करून कार्यान्वित करणेसाठी नामांकित संस्थांचे व बिगर सरकारी संस्था (NGO) यांचे साह्य घेतल्यास या कामामध्ये चांगली प्रगती होवू शकेल. नामांकित संस्था जसे कृषी विद्यापीठे, सामाजिक शास्त्र संस्था, व्यवस्थापन संस्था, विद्यापीठे यांचा सहभाग, मार्गदर्शन व सेवा घेणेस परवानगी देणेत येत आहे. सदर संस्थांसोबत प्रचलित पद्धतीने सामंजस्य करार करून पाणी वापर संस्था स्थापनेची कामे करून घेण्याचे अधिकार कार्यकारी संचालक यांना देण्यात येत आहेत.

लाभक्षेत्र विकास (CADWM) प्रकल्प अहवालातील पाणी वापर संस्था सक्षमिकरण या बाबी अंतर्गत उपलब्ध अनुदानाचा वापर या कामासाठी करण्यात यावा.

या परिपत्रकातील सुचना फक्त प्रधानमंत्री कृषी सिंचन योजनेतील कामांना लागू राहतील व महामंडळातील अन्य प्रकल्पांच्या कामांसाठी प्रचलित पद्धत लागू राहील.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१८०२२७१५३८३८७९२७ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(डॉ. संजय बेलसरे)

शासनाचे उपसचिव

प्रत,

१. मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचे सचिव.
२. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई यांचे अपर मुख्य सचिव.
३. सर्व मा. मंत्री/ मा. राज्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई. यांचे खाजगी सचिव.
४. विरोधी पक्ष नेता विधानसभा/ विधानपरिषद यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई.
५. मा. मुख्य सचिव यांचे स्विय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
६. सर्व अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव /सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
७. सर्व कार्यकारी संचालक, पाटबंधारे विकास महामंडळ, नागपूर/ औरंगाबाद/ पुणे/ जळगाव/ ठाणे.
८. सर्व मुख्य अभियंता व सहसचिव, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
९. सर्व अधीक्षक अभियंता, जलसंपदा विभाग, पाटबंधारे विकास महामंडळ.
१०. सर्व कार्यकारी अभियंता, जलसंपदा विभाग, पाटबंधारे विकास महामंडळ.
११. संग्रहार्थ.